

12. april 2022

Nasjonalt SRHR-nettverks innspill til ny folkehelsemelding

Nasjonalt SRHR-nettverk vil takke for muligheten til å gi innspill til regjeringens arbeid med ny folkehelsemelding.

Kort om Nasjonalt SRHR-nettverk

Nasjonalt SRHR¹-nettverk ble etablert 8. desember 2016. Målet med nettverket er å samle aktører som jobber innenfor feltet, for å sikre samarbeid mot et felles mål hvor alle i Norge får oppfylt sine seksuelle og reproduktive rettigheter og hvor alle har best mulig seksuell og reproduktiv helse, uavhengig av alder, kjønn, status, geografi eller lignende. Nettverkets mandat er tilgjengelig på www.srhr.no

Nasjonalt SRHR-nettverk jobber spesielt for følgende politiske kjernepunkt:

1. Likestille seksuell helse med fysisk og psykisk helsearbeid med vekt på positiv seksualitet
2. Økt kompetanse om seksuell helse, kjønn og seksualitet
3. Bedre tilbud og rettigheter for utsatte grupper

Bakgrunn for innspillet

Vi er glade for muligheten til å komme med innspill til regjeringens arbeid med ny folkehelsemelding, men vi vil samtidig uttrykke vår skuffelse for manglende fokus på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter på innspillsmøtet i Bergen 11. mars.

På bakgrunn av dette holdt Nasjonalt SRHR-nettverk 1. april et eget innspillsmøte for å samle våre synspunkter til arbeidet med ny folkehelsemelding.

Innspillet som følger under er en oppsummering av vårt innspillsmøte. Nasjonalt SRHR-nettverk håper våre innspill vil bidra til at seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i større grad inkluderes i folkehelsemeldingen og -arbeidet.

Følgende aktører deltok på innspillsmøtet:

- Engen helsestasjon for ungdom og studenter
- Helsestasjon for kjønn og seksualitet (HKS)
- Høgskolen i Innlandet
- Landsgruppen av helsesykepleiere NSF
- Likestillingssenteret
- Norsk forening for klinisk sexologi
- Norske Kvinners Sanitetsforening
- PolyNorge
- Sex og Politikk
- Sex og samfunn
- Unge funksjonshemmede
- Universitetet i Agder

Skeiv Ungdom og FRI har gitt skriftlige innspill, som er inkludert i teksten.

¹ SRHR står for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Vårt innspill

Nasjonalt SRHR-nettverks innspillsmøte tok utgangspunkt i følgende spørsmål:

Hva er folkehelse i et seksualitetsperspektiv?

Videre diskuterte vi dette med utgangspunkt i ulike samfunnsområder på følgende nivå:

- individnivå
- sivilt samfunn
- nasjonale myndigheter

Individnivå

Dette nivået inkluderer blant annet individets behov og tilgang til tjenester.

Nasjonalt SRHR-nettverk vil trekke frem følgende tre punkt:

- Seksualitet må ses som en ressurs i et livsløpsperspektiv
- Det trengs et helhetlig helsetilbud innen seksuell helse
- Økt kunnskap og handlingskompetanse

Seksualitet må ses som en ressurs i et livsløpsperspektiv

Folkehelsemeldingen må likestille seksuell helse med fysisk og psykisk helse, og meldingen må ta utgangspunkt i at seksualitet er en ressurs. Dette gjelder for alle mennesker, hele livet. Seksualitet må ses som noe annet enn kun forebyggende arbeid og fravær av sykdom. Å se seksualitet i et livsløpsperspektiv betyr å inkludere seksuell helse i alle faser av livet, og en anerkjennelse av at vi er seksuelle hele livet. Også tilgjengelige tilbud må ha dette som et utgangspunkt. I tillegg må seksuell, fysisk og psykisk helse forstås interseksjonelt, for å sørge for en mest mulig helhetlig tilnærming.

Det trengs et helhetlig tilbud innen seksualitet

Et helhetlig tilbud innen seksualitet innebærer at alle individer, uavhengig av alder, kjønn, status, geografi, etnisk bakgrunn, funksjonsevne, livssituasjon eller helsetilstand må ha et godt tilbud som ivaretar deres seksualitet. Dette må gjelde helsetilbud så vel som andre hjelpetilbud knyttet til seksualitet, og tilbudene må være kjente og tilgjengelige.

Når det gjelder seksuell helse er det i helsevesenet i dag få berøringspunkt som sikrer at friske voksne uten barn har et helhetlig tilbud. Det må være større fokus på fastlegens rolle, og fastlegen må ha god kompetanse innen seksuell helse og videre adressere dette i møte med sine pasienter. Samtidig må det bli enklere for de av oss med spesifikke behov å få møte helsepersonell med sexologisk kompetanse.

Alle mennesker har rett til et likeverdig tilbud. Dette gjelder også ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom, hvor det er behov for økt kompetanse, kapasitet og tilgjengelighet. Her trengs også større tverrfaglighet enn tjenestene har i dag.

Økt kunnskap og handlingskompetanse

Kunnskap og handlingskompetanse er avgjørende for at vi skal oppleve trygghet og autonomi når det gjelder helse, uavhengig av om det er seksuell, fysisk eller psykisk helse. Dette er også viktig for at enkeltindivider skal kunne ta gode valg og ha et sunt forhold til egen seksualitet, og det er viktig for individets utvikling.

Inkluderende, positiv og helhetlig seksualitetsundervisning i barnehage og i skole danner et viktig grunnlag for god seksuell helse. Det må stilles større krav til hva skolene skal levere når det gjelder seksualitetsundervisning, for å sikre at alle får grunnleggende kunnskap om seksualitet. Det bør også være bedre samarbeid mellom skolehelsetjenesten og skolen når det gjelder seksualitetsundervisning.

Generelt i samfunnet mangler det tilgjengelig informasjon om positiv seksualitet og om kjønns- og seksualitetsmangfold. Med tilgjengelig mener vi informasjon som er tilpasset og relevant for ulike grupper i samfunnet og som er universelt utformet og på ulike språk. For mange grupper i samfunnet er det vanskelig å tilegne seg kunnskap og handlingskompetanse innen seksuell helse, og tilgjengelig informasjon må også være tilpasset konkrete grupper i samfunnet og de utfordringene disse gruppene kan møte. Dette er også viktig for å motarbeide minoritetsstress, diskriminering og stigmatisering.

Sivilt samfunn

Dette nivået inkluderer blant annet sivilsamfunnets rolle og oppgave. Inkludert på dette nivået er også utdanningsinstitusjoner.

Nasjonalt SRHR-nettverk vil trekke frem følgende tre punkt:

- Det må legges til rette for bedre rammer og mer samarbeid
- Sivilt samfunn må bidra til økt bevissthet om SRHR
- Det trengs bedre utdanning og opplæring innenfor seksuell helse

Det må legges til rette for bedre rammer og mer samarbeid

Samarbeid mellom kommuner, organisasjoner og myndigheter må bli bedre, og det må gis bedre rammer for samarbeid. Manglende rammer og forutsigbarhet bidrar til at aktører på feltet kjemper om de samme midlene, og det går i ytterste konsekvens ut over tilbud og tjenester som vil oppleves som fragmenterte. Samtidig må ikke tilskuddsordninger til sivilsamfunn fungere som en hvilepute for offentlige myndigheter ved at innsatsen på feltet overlates til organisasjoner.

Sivilt samfunn må bidra til økt bevissthet om SRHR

Sivilt samfunn har en viktig rolle når det gjelder å skape bevissthet om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter både overfor befolkningen og overfor myndigheter, politikere og andre beslutningstakere. Sivilt samfunn kan fungere som aktivister som presser på for folkeopplysning, kunnskap og endring. Særlig bruker- og interesseorganisasjoner sitter på mye spesifikk kunnskap og viktige perspektiver og er viktige kilder for oppdatert informasjon på feltet.

Det trengs bedre utdanning og opplæring innenfor seksuell helse

Alle utdannelser til yrker som inkluderer møter med mennesker må ha en fagtilpasset opplæring innenfor seksuell helse. Dette inkluderer, men er ikke begrenset til, utdanning til barnehage-/førskolelærere, lærer, helsepersonell, ansatte ved for eksempel NAV og ved institusjoner som blant annet asylmottak, rettsvesenet, politiet og lignende. Når det gjelder de som skal utdanne barn og unge må dette inn i både grunn- og videreutdanningen, og de som allerede er i arbeidslivet må få etterutdanning. Grunnleggende kunnskap om seksuell helse må ta utgangspunkt i at seksualitet er en ressurs.

Foreldre kan også spille en sentral rolle i barn og unges utvikling av egen seksualitet. I dagens samfunn, med sosiale medier og lite kontroll over hva barn og unge blir eksponert for, bør foreldre få veiledning for å kunne fungere som støttespillere dersom deres barn eller unge trenger det.

Nasjonale myndigheter

Dette nivået inkluderer blant annet nasjonale myndigheters ansvar og hva Nasjonalt SRHR-nettverk forventer at nasjonale myndigheter bidrar med og følger opp.

Nasjonalt SRHR-nettverk vil trekke frem følgende tre punkt:

- Seksuell helse må settes på dagsorden
- Mer midler til forskning på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter
- Tilgjengelige ressurser om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Seksuell helse må settes på dagsorden

Nasjonalt SRHR-nettverk mener at en folkehelsemelding som ikke inkluderer seksuell og reproduktiv helse og rettigheter ikke vil dekke befolkningens hele helse. Vi vil ikke kunne sørge for god fysisk og psykisk helse i befolkningen uten å integrere seksuell helse, og vår generelle livskvalitet er avhengig av en folkehelse som tar dette på alvor.

Myndighetene må selv bidra til at seksuell og reproduktiv helse og rettigheter inkluderes i relevant arbeid. Dette må inkluderes i planer, strategier og styringsdokumenter for videre å sikre at det tas inn i relevant arbeid. Dette betyr at tjenester, kommuner, sivilt samfunn og befolkningen for øvrig gis mulighet også til å

følge opp arbeidet og holde relevante aktører ansvarlige dersom arbeidet ikke gjennomføres.

Myndighetene må selv sette seksuell og reproduktiv helse og rettigheter på dagsorden og videre klare å formidle hva dette inkluderer. Uten kunnskap vil ikke befolkningen lære hvilke tilbud og rettigheter de har krav på og videre kreve disse av myndighetene, og uten kunnskap vil ikke myndighetene, eller sivilt samfunn, kunne levere relevante og adekvate tilbud.

Seksuell helse må formidles på en inkluderende og positiv måte som speiler mangfoldet i samfunnet. Samtidig er det essensielt med særskilt fokus på sårbare grupper for å sikre at alle får et likeverdig tilbud.

Mer midler til forskning på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Det er et behov for at man på nasjonalt og kommunalt nivå kartlegger bredere, mer systematisk og mer inkluderende hvordan ulike helsetjenester fungerer for brukere av disse tjenestene. Storbritannia har siden 1990 gjennomført nasjonale seksualvaneundersøkelser hvert tiår. Så langt har om lag 45.000 brukere deltatt i *NATSAL, National Surveys of Sexual Attitudes and Lifestyles*. Ved å bruke samme metodikk og samme spørreskjema over tid er det mulig å se på seksualvaner over tid. NATSAL har bidratt til evidensbasert kunnskap som brukes i folkehelsearbeidet, både politisk og praktisk, og har også bidratt inn i videre forskning på feltet. Økt kunnskap vil både kunne bidra til mer målrettet arbeid og samtidig legge til rette for mer effektiv og langsiktig planlegging.

Tilgjengelige ressurser om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Nasjonalt SRHR-nettverk ønsker at kunnskap og informasjon om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter samles på et sted, et sted som kan fungere som en ressursbank for de som ønsker en bredere forståelse av feltet. Dette vil være nyttig for helsepersonell, ansatte i barnehage og skole, rettsvesenet, politiet, ansatte ved NAV og institusjoner som blant annet asylmottak, for å nevne noen.

En slik ressursbank kan for eksempel inneholde kurs, veiledere og lignende. Ressursene må være universelt utformet, tilgjengelig på flere språk, og ta høyde for interseksjonalitet og særlige utfordringer enkelte grupper i samfunnet opplever. En slik ressursbank bør også inkludere oversikt over kvalifiserte fagfolk som blant annet NACS-autoriserte sexologer. Myndighetene bør ha et overordnet koordinerende ansvar for å samle sexologisk kompetanse og sikre at seksualitet blir en helhetlig strategi i et folkehelseperspektiv. Slik kan en ressursbank også være nyttig i tilrettelegging av tjenester og tilbud i kommunen.

Med en ressursbank som også inkluderer tilbud og prosjekt drevet av sivilt samfunn vil det være enklere både å videreformidle prosjekter og kunnskap fra disse, og det blir enklere å samordne prosjekt og finne områder hvor det er behov for økt innsats.